

Tartu Ülikool
Filosoofia ja semiootika instituut
Semiootika osakond

Maria-Helen Adams
Reaalide tõlkimine hollandi keelest eesti keelde
Annie M.G. Schmidt lasteraamatute näitel
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Elin Sütiste

Tartu

2022

Olen bakalaureusetöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikatest pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Maria-Helen Adams .....

(allkiri)

.....

(kuupäev)

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Reali definitsioon ja tüpologia	6
1.1 Reali mõistest	6
1.2 Reaalide tüübid	8
1.3 Probleemid reaalide piiritlemisel	11
1.3.1 Pärisnimed kui reaaliid	11
1.3.2 Idioomid kui reaaliid	13
2. Reaalide ja lastekirjanduse tõlkimine: meetodid	14
2.1 Reaalide tõlkimismeetodid	14
2.2 Tõlkemeetodi valimine	19
2.3 Lastekirjanduse tõlkimise eripära	20
3. Reaalide tõlkemeetodite analüüs	23
3.1 Autori ja lasteraamatute tutvustus	23
3.2 Leitud reaalide klassifikatsioon	25
3.3 Raamatutes kasutatud tõlkemeetodid	25
3.3.1 Laen	26
3.3.2 Sõnasõnaline tõlge	27
3.3.3 Kalka	28
3.3.4 Ekvivalent	29
3.3.5 Neutralisatsioon	31
3.3.6 Modulatsioon	32
3.3.7 Kirjeldav tõlge	33
3.3.8 Kombinatsioon mitmest meetodist	34
3.4 Analüüsi järeldused	35
Kokkuvõte	38
Kirjandus	39
Summary	42
LISA: Ülevaade reaalidest	43

Sissejuhatus

Kultuurispetsiifilisi elemente ehk reaale ja probleeme nende tõlkimisel erinevates keeltes on palju uuritud. Reaalid on teatud kultuurile omased elemendid, mille eripäraks on asjaolu, et need on olemas ühes kultuuris, aga puuduvad sellisel kujul teises kultuuris. Kultuurispetsiifilised elemendid on seega iseloomulikud teatud kultuurile, olles sügavalt põimunud selle kultuuri ajalooliste, sotsiaalsete ja muude tunnustega. Kõige enam on uuritud erinevate keelte tõlkimist inglise keelde, muuhulgas prantsuse ja saksa keel on populaarsed keeled uurimaks reaalide tõlkimist. Ei leidu aga ühtki uuringut, mis keskenduks reaalide uurimisel eesti ja hollandi tõlkesuunale. Hollandi ja eesti kultuurid näivad aga piisavalt kauged, et tekiks huvitavaid tõlkeprobleeme. Siinne uurimus püüdleb selle lünga täitmise poole.

Käesolev bakalaureusetöö uurib hollandikeelses lastekirjanduses esinevate reaalide tõlkimist eesti keelde. Selle uurimistöö analüüsiobjektiks on võetud tuntud hollandi lastekirjaniku Annie M.G. Schmidti neli raamatut: „*Jip en Janneke*“ („Jip ja Janneke“), „*Wiplala*“ („Viaplala“), „*Minoes*“ („Miisu“) ning „*Pluk van de Petteflet*“ („Pluk ja punane autokraana“). Valitud on just eesti-hollandi keeltepaar ning need lasteraamatud, sest töö autoril on lapsepõlvest alates kokkupuuteid olnud hollandi keele ja kultuuriga ning nimetatud raamatud on talle südamelähedased.

Uurimustöö eesmärk on analüüsida, kuidas on tõlgitud kultuurispetsiifilisi elemente hollandi keelest eesti keelde lastekirjanduses. Sealjuures pööratakse tähelepanu eriti sellele, kuidas mõjutab kasutatud tõlkimismeetod tõlke tähenduslikku külge. Tähendusloome protsess on tõlkimises olulisel kohal, sest tõlkijapoolne lähteteksti tõlgendus mõjutab seda, kuidas ta teksti tähenduse sihtteksti lugejale edasi annab. Selle protsessi käigus võib toimuda tähendusekadu ja tähenduse lisamine, samuti erinevate lingvistiliste elementide konnotatsioonide muutmine. Selles uurimuses lähenetakse probleemile seega tõlkesemiootilisest perspektiivist. Kuna uurimismaterjaliks on just lastekirjandus, vaadeldakse selles töös ka lastele mõeldud kirjanduse eripärasid ning aspekte, millega tuleb arvestada taoliste raamatute tõlkimisel.

Uurimisküsimused selles töös on järgmised:

- 1) Kuidas tõlgitakse kultuurispetsiifilisi elemente hollandi keelest eesti keelde, st milliseid meetodeid kasutatakse?
- 2) Mis on erinevate meetodite eelised ja kuidas mõjutab tõlkimisviis tähendust?
- 3) Mis on lastekirjanduses esinevate reaalide tõlkimise eripära?

Uurimistöö eeldatavateks tulemusteks on esiteks see, et esineb mõningaid reaale, mille tõlkimine võib tekitada erinevusi tähenduses. Arvatavasti ei esine aga väga suuri probleeme reaalide tõlkimisega, sest hollandi ja eesti kultuuride vaheline erinevus ei ole niivõrd suur kui näiteks eesti ja hiina kultuuride vaheline erinevus. Siiski võib esineda nüansse tähenduses, mida ei ole võimalik täies ulatuses tõlke kaudu edasi anda. Paratamatult läheb tõlkes osa reaali algsest tähendusest kaduma. Teiseks on arvata, et lastekirjanduse tõlkimisel kasutatakse vähem võõrapärastamise ning rohkem kodustamise meetodit, et arvestada lapse väheste kogemuste ja teadmistega ning vältida arusaamatust. Kasutatud tõlkimisviis peegeldab sealjuures ka tõlkija nägemust lapsest ning teadmistest ja kogemustest, mida ta arvab lapsel olevat.

Esmalt tutvustatakse reaali mõistet, tuuakse välja erinevate autorite poolt esitatud definitsioone ning vaadeldakse nende määratluste erinevusi ja sarnasusi. Samuti pööratakse esimeses peatükis tähelepanu reaalide tüpoloogiate ning reaalide piiritlemisega seotud probleemsetele kohtadele. Teises peatükis on kesksel kohal tõlkemeetodid, täpsemalt reaalide ja lastekirjanduse tõlkimiseks välja toodud meetodid. Siin tulevad kõne alla ka asjaolud, mis mõjutavad tõlkija tõlkeviisi valikut. Kolmanda peatüki fookuses on Annie M.G. Schmidt teoste analüüs: tuuakse näiteid erinevatest teostest ning analüüsitakse kasutatud tõlkemeetodeid, keskendudes sellele, kuidas need mõjutavad tõlke semantilisi aspekte.

1. Reaali definitsioon ja tüpoloogia

Siinses peatükis tutvustatakse erinevate autorite poolt välja pakutud reaali definitsioone ning antakse ülevaade olulisematest reaali klassifitseerimise võimalustest. Samuti arutletakse reaali piiritlemise üle. Keskseks probleemiks reaali piiritlemise juures on küsimus, kas pärisnimed tuleks kaasata reaalide alla või mitte. Teiseks on ka arutletud idioomide reaalide alla kuuluvuse üle.

1.1 Reaali mõistest

Reaalid ehk kultuurispetsiifilised elemendid on sõnad, mis on iseloomulikud teatud kultuuri keskkonnale ning on tihedalt seotud kindla kultuuri ajalooliste ja sotsiaalsete aspektidega. Need elemendid puuduvad teises keeles ja kultuuris ning seetõttu vajavad reaalid tõlkimisel eraldi tähelepanu. Reaalide mõistmine teises keeles vajab konkreetseid taustateadmisi tõlgitava keele kultuuriruumist, seega peab tõlkija reaalide tõlkimise puhul eriti arvestama teksti vastuvõtja teadmistega vastavast kultuurist (Van Haute 2019). See võib probleeme tekitada reaalide tõlkimisel – tõlkija peab õigesti oskama hinnata lugeja teadmisi lähtekultuurist ning leidma sihtkeeles sõna, mis annaks reaali tähenduse võimalikult hästi edasi.

Soome tõlketeadlane Ritva Leppihalme (2011: 126) järgi viitavad reaalid nii kultuurilistele objektidele kui ka nähtustele ning abstraktsetele mõistetele nagu kultuuris leiduvad tabud ja oluliseks peetavad väärtused. Sõna „reaal“ on kahetähenduslik, sest see tähistab nii materiaalse kultuuri objekti kui ka sellise eseme nimetamiseks kasutatavat sõna (Vlahhov, Florin 1986: 15–16). Üldiselt käsitletakse reaale tõlketeaduses teises tähenduses ehk kui sõnu, mis viitavad teatud kultuuriga seotud objektidele ja nähtustele (Florin 1993: 122).

Bulgaaria tõlketeadlane Sider Florin defineerib reaale järgmiselt: „need [on] elemendid originaaltekstis, mis on tihedalt seotud originaalkultuuri viitemaailmaga (*universe of*

reference)“ (Florin 1993: 122). Reaale kohtab igas keeles ja kultuuriruumis ning need on mõnes mõttes tõlkimatud – need kultuurispetsiifilised sõnad on niivõrd põimunud kohaliku ajaloo, asukoha ja eluviisiga, et nende tähendust ei ole Florini järgi võimalik täies ulatuses teise kultuuri üle kanda. Isegi kui õnnestub üle kanda reaali semantiline tähendus, siis jäävad sõna konnotatiivsed tähendused tõlkest välja. Hollandi tõlketeadlane Diederik Grit (1997: 44) tõdeb, et reaaside tõlkimise puhul peab tõlkija teatud implitsiitseid vihjeid, mis lähtekultuuri lugeja jaoks on ilmselged, sihtkultuuri tekstis eksplitsiitseks muutma, vastasel juhul lähevad need tähendused kaotsi.

Hispaaniast pärit tõlketeadlane Javier Franco Aixéla (1997: 52) nimetab reaale kultuurispetsiifilisteks elementideks (*culture-specific items*). Ta kirjutab oma artiklis reaali dünaamilisusest, rõhutades, et ei ole olemas muutumatut reaali, mida igas kontekstis reaalina käsitleda saab. Nimelt sõltub reaali olemus tema kohaselt sellest, milliseid kultuure võrreldakse ning ka sellest, mis sorti teksti tõlkimisega on tegemist. Seega ei pruugi teatud sõna iga kultuuriga võrreldes reaali osutada – tuleb lähtuda kontekstist. Aixéla (1997: 58) defineerib kultuurispetsiifilisi elemente järgmiselt:

Need [on] tekstiliselt aktualiseeritud elemendid, mille funktsioon ja konnotatsioonid lähtetekstis sisaldavad tõlkeprobleemi nende ülekandmisel sihtteksti, juhul kui see probleem on tingitud viidatud elemendi puudumisest või selle erinevast intertekstuaalsest staatusest sihtteksti lugejate kultuurisüsteemis.¹

Aixéla (1997) reaali definitsioon rõhutab probleemsust, mis esineb reaaside tõlkimises ning ta ei sea reaalile väga rangeid piire.

Poola teadlane Michal Gaska (2017: 179) räägib reaalidest kui elementidest, mis võivad tõlkes võõrapäraselt mõjuda. Täpsemalt nimetab ta reaale „potentsiaalseteks kummalisuse kandjateks“ (samas: 180) ning see kummalisus võib põhjustada probleeme reaaside tõlkimisel. Samuti rõhutab Gaska (2017), et tõlkimine on see koht, kus erinevad kultuurid kokku saavad ning üksteisele mõju avaldavad. Semiootilisest perspektiivist võib öelda, et tõlkes toimub kultuuridevaheline kommunikatsioon, kusjuures reaamid tekitavad teatud konflikti, sest need on osa ühe kultuuri koodidest, mis teise kultuuri puhul puuduvad. Kultuuri kood viitab teadmiste kogumile, mis sisaldab muuseas ajaloolisi, teaduslikke ja kultuurilisi teadmisi (Barthes 2002: 20). Dirk Delabastitia (1993: 37–39) räägib kolmest koodi tüübist: keelekood (lingvistiline tasand), kultuurikood (ühiste ajalooliste, sotsiaalsete

---

¹ Those textually actualized items whose function and connotations in a source text involve a translation problem in their transference to a target text, whenever this problem is a product of the nonexistence of the referred item or of its different intertextual status in the cultural system of the readers of the target text.

jpt teadmiste kogum) ja tekstikood (kirjanduslikud aspektid). Kultuurikoodide osaline kattuvus teeb kultuuridevahelise suhtluse lihtsamaks ning hõlbustab ka nendevahelist tõlkimist.

1.2 Reaalide tüübid

Tõlketeoreetikud on reaale erinevatel viisidel kategoriseerinud, võttes aluseks üldisemad või kitsamad kategooriad. Leppihalme (2011: 127) on välja toonud, et kuigi on eristatud ka vägagi detailseid reaalide klassifikatsioone, ei ole võimalik luua lõplikult ammendavat reaalide tüpoloogiat.

Grit (1997) klassifitseerib reaale kuute kategooriasse:

- 1) Ajaloolised mõisted – nt *Tachtigjarige Oorlog*
- 2) Geograafilised mõisted – nt Den Haag, Aflsuidijk
- 3) Eraõiguslike institutsioonide nimetused – nt VVD (poliitiline erakond), HEMA (kaupluste kett)
- 4) Avalik-õiguslike institutsioonilised mõisted – nt *Tweede Kamer* (hollandi Riigikogu), *waterschap* (veeteedamet)
- 5) Ühikud – nt *dubbeltje* (10 senti)
- 6) Sotsio-kultuurilised mõisted – nt *Sinterklaas*, *coffeeshop* (kanepipood)

Ka Newmark (1988: 95) pakub välja üsna üldise klassifikatsiooni, kus reaaliid jagunevad järgmiselt: 1) ökoloogia (floora ja fauna), 2) materiaalne kultuur (toit, riided, ehitised, transport), 3) sotsiaalne kultuur (töö ja vabaaeg), 4) organisatsioonid, tavad, tegevused, mõisted (poliitilised, religioossed ja kunstilised), 5) žestid ja kombid. Florini ja Vlahhovi (1980) reaalide tüpoloogia kattub üldiselt võttes osaliselt Newmarki kategooriatega, aga on mõnevõrra üksikasjalisem. Selle klassifikatsiooni järgi jagunevad reaaliid järgmistesse gruppidesse ja alagruppidesse:

- 1) Geograafilised reaaliid
  - Füüsiline geograafia ja meteoroloogia
  - Inimtegevusega seotud geograafilised objektid

- Endeemid (taime- ja loomaliigid)
- 2) Etnograafilised reaaliid
- Olme (söök, jook, asutused, riietus jms)
  - Tööga seotud reaaliid (tööriistad, tööasutused)
  - Kunsti ja kultuuriga seotud reaaliid (muusika, folkloor, tähtpäevad, mängud)
  - Etnilised nimetused (rahanimetused, hüüdnimed)
  - Mõõtühikud ja raha
- 3) Ühiskondlik-poliitilised reaaliid
- Administratiiv-territoriaalsed reaaliid (asulad)
  - Võimuorganid ja võimukandjad
  - Ühiskondlik-poliitilist elu puudutavad reaaliid (asutused, poliitilised organisatsioonid)
  - Sõjaga seotud reaaliid (relvad, sõjalised üksused)

Javier Aixéla (1997: 59) reaaliide jaotus erineb eelmainitud käsitlustest sellepolest, et ta toob välja kaks üldist reaaliikategooriat: pärisnimed ja väljendused. Viimase all peab ta silmas esemeid, institutsioone, tavasid ja arvamusi ehk kõike, mida ei saa pärisnimede alla liigitada. Diana Blazyte (2016: 43) lisab teisele kategooriale ehk väljenduste kategooriale järgmised täpsustavad subkategooriad: 1) rituaalid, traditsioonid, religioon ja spirituaalsus; 2) mõisted, loosungid, populaarkultuuri elemendid; 3) fiktiivsed tegelased (mütoloogia); 4) söök ja jook; 5) rahvused ja keeled; 6) mõõtühikud.

Neid klassifikatsioone ühendab see, et iga määratlus sisaldab mõisteid, mis viitavad materiaalsele kultuurilistele objektidele. Mõned autorid on kaasanud ka pärisnimed reaaliide alla, nagu näiteks Aixéla (1997), kes eristab eraldi pärisnimede kategooriat, ning ka Florini ja Vlahhovi (1980) käsitlus sisaldab etnograafiliste reaaliide kategoorias nimesid („etnilised nimetused“). Ka Grit (1997) on lisanud oma käsitluse pärisnimed, kuigi ta seda kui eraldi kategooriat välja ei too, sisaldab suur osa tema toodud näiteid küll pärisnimesid (kohanimed, poeketid jne). Tema reaaliide klassifikatsioon erineb teistest mainitud käsitlustest selle poolest, et tema kategooriad keskenduvad rohkem reaaliile kui mõistele (tema kategooria nimetused sisaldavad sõna „mõiste“) ning ei keskendu niivõrd reaali materiaalsusele. Näiteks puudub tal eraldi materiaalse kultuuri kategooria, kuhu alla kuuluksid söök ja jook ning riietus jms, mis teiste autorite puhul konkreetsemalt välja

tuuakse. Griti puhul saaks taolisi reaale viimasesse, sotsio-kultuuriliste terminite kategooriasse paigutada.

Antud töös analüüsitavates tõlgetes ei ole esindatud iga eelpool välja toodud kategooria. Annie Schmidti raamatutest leitud reaaliid on klassifitseeritud põhinedes Florini ja Vlahhovi (1980) tüpoloogiale. Nende tüpoloogia on nimelt kõige üksikasjalikumalt esitanud erinevaid reaalkategooriaid, mis lihtsustab näidete kategoriseerimist.

1.3 Probleemid reaaside piiritlemisel

Reaaside konkreetne eristamine mittereaalidest on üsna problemaatiline. Tõlketeadlased ei ole päris ühel meelel selle üle, kus täpselt jookseb piir, mis eristab reaale teistest sõnadest. Ritva Leppihalme (2011: 126) toob välja, et reaaside piirid on hägused, sest laensõnade kaudu võivad teatud kultuurispetsiifilised elemendid sihtkultuuri jaoks tavalised olla, kuigi taoline element on siiski konkreetse lähtekultuuri osa. Käsitleme siin kahte probleemi: pärisnimede ja idioomide kuuluvus reaaside alla.

1.3.1 Pärisnimed kui reaasid

Esimene probleem seoses reaaside piiritlemisega on küsimus, kas pärisnimed kuuluvad reaaside alla. Pärisnimed ei ole siin ainult isikunimed, vaid selle alla kuuluvad ka ajakirjade, kaubamärkide, ülikoolide, ajalehtede ja muude objektide nimed.

Elvira Cámara Aguilera (2008: 1) defineerib pärisnime järgmiselt:

[pärisnimi on] see, mida kasutatakse elavate või elutute olendite kohta, et tähistada ja eristada neid teistest samasse klassi kuuluvatest olenditest, ning kuna need [pärisnimed] ei pruugi esile kutsuda nende olendite omadusi, võib neid [nimesid] omastada rohkem kui ühele (Peter, Toledo), või isegi erineva klassi olenditele (Mars).

Pärisnimed võivad seega üldiselt kuuluda mitme olendi juurde, aga konkreetsetes kontekstis viitavad nad ühele konkreetsele olendile või objektile. Aixéla (1997: 59) liigitab pärisnimed kultuurispetsiifiliste elementide hulka. Viidates Theo Hermansi artiklile jaotab ta pärisnimed kahte kategooriasse: tavalised (*conventional*) ja (tähendusega) laetud (*loaded*) pärisnimed. Kuigi Grit (1997) ei too pärisnimesid välja eraldi reaalkategooriana, kaasab ta toodud näidetes ka pärisnimesid, nagu näiteks Willem van Oranje ja Afsluitdijk.

Peter Newmark (1981: 70) aga leiab vastupidiselt, et pärisnimed on reaalist eraldiseisev nähtus. Tema eristab reaale (*culture words*), pärisnimesid ning institutsionaalsed sõnu (nt Riigikogu). Newmarki järgi puuduvad pärisnimedel konnotatsioonid ning ei tohiks neid seetõttu tõlkida. Tema jaoks jäävad pärisnimed keelest

väljapoole. Ka Leppihalme (2011: 127) toob välja, et pärisnimed ei kuulu reaaside alla, kuigi ka nendel võib olla spetsiifilise kultuuriga seotud konnotatsioone.

Siiski on ka pärisnimesid sageli kirjanduses tõlkimise objektiks. Nord (2003) kirjutab oma artiklis, et pärisnimed kannavad tähendusi samamoodi nagu teised sõnadki ning annavad meile informatsiooni pärisnime kandva subjekti kohta, näiteks kas tegu on mees- või naissoost isikuga ning vahel annab nimi ka vihje selle kohta, mis kultuurist pärit isikuga on tegu. Nii on näiteks Bas ja Koen (häällda: Kuun) tüüpilised hollandi nimed ning Tiit ja Tõnu tüüpilised eesti nimed. Fiktiivses kirjanduses on pärisnimedel alati informatiivne funktsioon ning võib lisanduda ka kultuurilise markeri funktsioon (Nord 2003: 185). Eriti lastekirjanduses võib pärisnimi olla kirjeldav, andes vihjeid tegelase isiksuse ja karakteristikute kohta. Seetõttu otsustab tõlkija tihti pärisnime tõlkida sihtkultuuriga kokku sobituvaks, et igasugused lisatähendused säiliks ka tõlkes (samas).

Pärisnimed võivad omada kultuurispetsiifilisi konnotatsioone ka igapäevases keeles ning informatiivsetes tekstides. Näiteks riigi nimed eri keeltes: hollandikeelne nimetus Hollandi kohta (*Nederland*) on eesti keeles Madalmaad. Sellel on selge tähendus, mis on eesti keelde sõnasõnaliselt tõlgitud (*neder* – madal, *land* – maad), eesti keeles on maa (*land*) küll mitmusesse jäänud (varem oli nimelt ka Belgia osa Hollandist, seega oli toona riigi nimi ka *Nederlanden*).

Käesolevas töös on otsustatud kaasata ka pärisnimed reaaside alla, sest pärisnimedel on just lastekirjanduses sageli lisatähendused, mis lisavad jutustusele sügavama tähendusliku tasandi. Seetõttu tõlgitakse lastekirjanduse puhul tihti ka pärisnimed sihtkeelde, et implitsiitsed tähendused kaotsi ei läheks. Üks näide sellest on Harry Potteri romaanisari, kus eestikeelses tõlkes on *Hogwarts* tõlgitud Sigatüükaks. Hollandikeelses tõlkes on ka majade nimetused tõlgitud hollandipärasteks (nt *Slytherin* – *Zwadderich*) ning ka osad tegelaste pärisnimed (nt *Dumbledore* – *Perkamentus*) on kodustatud. Eesti tõlkija on seal valinud võõrapärastava meetodi, hollandi tõlkija aga kodustava meetodi.

1.3.2 Idioomid kui reaaliid

Teine küsimus seoses reaaliidide piiritlemisega on seotud idioomidega – kas idioome tasub vaadelda reaaliididena või on need pigem osa keele struktuurist? Leppihalme (2011: 127) tunnistab, et idioomidel võib olla kultuuriline aspekt, aga siiski leiab ta, et tegemist on intralingvistiliste ühikutega, kuhu kuuluvad näiteks ka grammatilised kategooriad ja metafoorid, ning neid ei peeta tema käsitluses reaaliidideks.

Siiski on idioomid sageli tugevalt kultuuriliselt määratletud nähtused, mille mõistmiseks on vaja teadmisi vastavast kultuuriruumist ning mille tõlkimine võib olla probleemne. Näiteks hollandikeelne väljend „*ik krijg het Spaans benauwd*“ (otsetõlkes umbes midagi taolist: „mul on Hispaania ärevus“), mis tähendab, et ollakse millegagi seoses kas väga murelik või väga hirmunud. See väljend on tihedalt seotud Hollandi ajaloo, viidates Kaheksakümneaastasele sõjale, kus Holland võitles Hispaania vastu. Aixéla (1997) ei too idioome küll eksplitsiitselt välja kui eraldi reaaliidide kategooriat, aga kuna tema reaaliidide definitsioon on üsna lai, ei välista see idioomide kuuluvust reaaliidide alla.

Mansoor Fahim jt (2013: 66) loevad oma töös välja toodud reaaliidide klassifikatsioonis ka idioomid reaaliidide alla kuuluvaks. Nende põhjendus on see, et spetsiifilised kõnelemise viisid ja väljendid on osa ühiskonnast ja kultuurist ning on iseloomulikud teatud inimgruppidele. Seetõttu on taolised elemendid kultuuriliselt laetud ning neid võib lugeda reaaliidide alla kuuluvaks.

On selge, et idioomid omavad tihti kultuurispetsiifilist värvingut ning on põimunud ajaloolis-kultuurilise kontekstiga. Seetõttu tekitavad need tihti tõlkijale probleeme, eriti juhul kui tegemist on kaugemate kultuuridega ning sihtkultuurile on taoline väljend võõras. Seega on ka siinses töös analüüsitava reaaliidide puhul otsustatud idioomid reaaliidide alla kaasata.

2. Reaalide ja lastekirjanduse tõlkimine: meetodid

Käesolevas peatükis tuleb juttu reaalide tõlkemeetoditest ning sellest, kuidas tõlkija valib sobiva tõlkimisviisi. Samuti vaadeldakse lastekirjanduse tõlkimise eripärasid ning tuuakse välja, mille poolest erineb lastekirjanduse tõlkimine muu kirjanduse tõlkimisest.

2.1 Reaalide tõlkimismeetodid

Rääkides tõlkimismeetoditest tehakse tõlketeaduses sageli eristus terve tõlke tasandit puudutavate meetodite ning lausete ja leksikaalsete ühikute tasandil kasutatud meetodite vahel. Newmark (1988: 98) käsitleb *strateegiat* kui tervikteksti tasandit ning *protseduure* kui üksikute lausete ja keeleliste ühikute tõlkimistasandit. Leppihalme (1997) teeb eristuse *globaalsete* (tervitekst) ja *lokaalsete* (leksikaalne tasand) meetodite vahel, selle asemel, et nende eristuseks teist sõna kasutada. Sõnad *strateegia* ja *meetod* on sarnase tähendusega, aga selguse mõttes piirduakse siinses töös *meetodi* terminiga ning vajadusel räägitakse *globaalsetest* ja *lokaalsetest* meetoditest.

Peamine probleem reaalide tõlkimises seisneb selles, et reaalil puudub sihtkeeles täpne vaste ning tõlkijal tuleb leida viis, kuidas siiski võimalikult täpselt üle kanda sõnumi tähendus koos selle konnotatsioonidega. Tõlketeadlased eristavad mitmeid meetodeid reaalide tõlkimiseks. Kuigi need meetodid on üldjoontes sarnased või osaliselt kattuvad, erinevad meetodite nimetused ning kohati ka see, kus tõmmatakse piir ühe ja teise tõlkemeetodi vahel.

Üldiselt võib öelda, et reaalide globaalsed tõlkimismeetodid ehk teksti kui terviku kohta käivad meetodid jagunevad kaheks: kodustav ja võõrapärastav meetod. Kodustav meetod on lähteteksti elemendi muutmine nii, et see sobib sihtteksti kultuuri. Võõrapärastav meetod on lähteteksti elemendi säilitamine sihttekstis, ilma seda oluliselt muutmata. Holmes (1988: 48) nimetab neid meetodeid *naturaliseerimiseks* ja *eksotiseerimiseks* ning lisab ka *moderniseerimise* ja *historiseerimise* meetodi. *Moderniseerimise* all peab ta silmas tekstis

sisalduvate ajalooliste aspektide tänapäevasemaks muutmist. Historiseerimine on sellele vastupidine ehk ajalooliste elementide säilitamine. Kodustamist kasutatakse siinses töös sünonüümina naturaliseerimise ja moderniseerimisega ning võõrapärastamist sünonüümina eksotiseerimise ja historiseerimisega. Globaalsed meetodid on seotud lokaalsete meetoditega nii, et lokaalseid meetodeid saab paigutada kas kodustava või võõrapärastava meetodi alla. Tavaliselt kasutatakse ühes tekstis erinevaid globaalseid ja lokaalseid meetodeid ning tekst tervikuna võib sisaldada nii võõrapärastavaid kui ka kodustavaid meetodeid. Edasi tuleb juttu lokaalsetest meetoditest.

Delabastita (1993: 33–37) on välja pakkunud viis lokaalset tõlkimismeetodit, põhinedes Shakespeare'i töödest toodud näidetele. Esimene nendest on **asendamine**, kus lähtetekstist pärit sõna asendatakse tõlkes analoogse sõnaga. Teiseks meetodiks on **kordamine**, kus on tegu homoloogse tõlkega ehk sõna lähtetekstis kantakse üle sihtteksti ilma seda muumata. Kolmas protsess on **väljajätmine**, kus jäetakse osa lähtetekstis olevat informatsiooni sihttekstist kõrvale. Neljas meetod on **lisamine**, siin lisatakse sihtteksti element, millele puudub lähtetekstis otsene vaste. Väljajätmine ja lisamine käivad Delabastita järgi käsikäes, sest midagi väljajättes tuleb ka midagi lisada, et väljajäetut kompenseerida. Viimane tõlkemeetod on **permutatsioon** ehk ümbertõstmine, kus teatud elemendi asukoht sihttekstis ei ole vastavuses lähtetekstiga.

Grit (1997) on välja toonud seitse tõlkimismeetodit reaalse tõlkimiseks. Nendeks on säilitamine (*handhaving*), laentõlge (*leenvertaling*), lähendamine (*benadering*), kirjeldav tõlge (*omschrijving*), keskne tõlge (*kernvertaling*), adaptatsioon (*adaptatie*) ning väljajätmine (*weglatting*). **Säilitamise** puhul võetakse sõna otse lähtekeelest üle sihtkeelde ilma, et seda muudetakse. **Laentõlge** tähendab Griti järgi, et sihtkeele reaal tõlgitakse otse ning osade kaupa. **Lähendamise** meetodi kasutamisel otsitakse sihtkeeles sõna või väljendit, mis oleks võimalikult lähedane lähtekeelsele reaalile. **Kirjeldav tõlge** tähendab, et sõnum antakse sihtkeeles üle kirjeldades mitme sõnaga lähtekeele sõna tähendust. **Keskse tõlke** puhul tõlgitakse vaid olulisem, keskne, osa tähendusest. Näitena toob Grit (1997) „HAVO – keskkool“, HAVO on nimelt keskkooli aste ning hollandi keeles saab lugeja aru, mis tasemega on tegu, tõlkes aga jääb see spetsiifilisus välja. Hollandis nimelt valitakse pärast algkooli kolmest tasemest oma oskustega kokkusobiv tase ning HAVO on kolmest tasemest keskmine. **Adaptatsioon** on Griti (1997) järgi pigem funktsiooni tõlkimine kui sisu tõlkimine, kusjuures otsitakse sihtkeeles vaste, mis täidaks sama funktsiooni nagu

lähtekeelne sõna. **Väljajätmist** kasutatakse, kui tähendus ei ole oluline teksti üldisele mõistmisele ning see osa jäetakse tõlkimata. Grit (1997) toob välja, et tõlkides kasutatakse sageli nimetatud meetodite kombinatsioone, et tulemuseks oleks võimalikult täpne tõlge.

Vinay ja Darbelnet (1995: 31–41) eristavad seitset tõlkemeetodit, mida nad jagavad kahte gruppi: otsesed ja kaudsed tõlkemeetodid. Otsesed tõlkemeetodid peaksid autorite järgi tavaliselt olema esmane valik, juhul kui sellega ei kaasne tõlkeprobleeme. Otseseid tõlkemeetodeid on Vinay ja Darbelnet järgi kolm:

- 1) Laen (*borrowing*): lähtekeele sõna võetakse otse üle sihtkeelde, mis võib mõjuda võõralt.
- 2) Kalka (*calque*): see on laen, kusjuures lähtekeele väljend on sõnasõnaliselt tõlgitud sihtkeelde, säilitades lähtekeeles kasutatud struktuuri.
- 3) Sõnasõnaline tõlge (*literal translation*): lähtekeelne sõnum tõlgitakse sõna sõna kaupa sihtkeelde, vajadusel muutes struktuuri sihtkeelde sobivaks. Kasutatakse enamasti keelelistelt ja kultuuriliselt sarnaste keelte puhul.

Kaudseid tõlkemeetodeid rakendatakse Vinay ja Darbelnet (1995) järgi olukordades, kus ei saa otseseid tõlkemeetodeid rakendada, sest taoline tõlge mõjutab tähendust liiga palju või sihtkeele struktuur ei luba sellist tõlget. Kaudseid tõlkemeetodeid on neli:

- 4) Transpositsioon (*transposition*): muudetakse keelelise elemendi grammatiline kategooria, aga säilitatakse sõnumi tähendus.
- 5) Modulatsioon (*modulation*): toimub semantiline muudatus, näiteks aktiiv passiiviks, konkreetne abstraktseks, negatsioon afirmatsiooniks jne.
- 6) Ekvivalendi kasutamine (*equivalent*): sihtkultuuri vaste kasutamine, näiteks idioomide, vanasõnade ja onomatopoeetiliste sõnade tõlkimisel.
- 7) Adaptatsioon (*adaptation*): situatsioonilise vaste kasutamine juhul, kui lähtekeeles esitatud situatsioon on sihtkultuurile võõras.

Nagu Grit, toovad ka Vinay ja Darbelnet välja võimaluse erinevaid tõlkemeetodeid kombineerida, vastavalt sellele, mida spetsiifilise tõlkeprobleemi lahendamiseks on vaja.

Peter Newmark (1988: 81–93) annab ülevaate reaalse tõlkimiseks mõeldud meetoditest. Tema ülevaade kattub osaliselt Vinay ja Darbelnet omaga (laen, ekvivalent, kalka), samas lisab ta ka mitu meetodit. Samuti kaasab Newmark erinevalt Vinay ja Darbelnet käsitlusest kalka meetodi juurde ka organisatsiooni nimede sõnasõnalise

tõlkimise. Samuti toob ta eraldi meetodina välja erinevate meetodite kombineerimise (*couplet*), see on aga järgnevast ülevaatest välja jäetud. Newmark on lisanud järgmised meetodid:

- 1) Naturalisatsioon (*naturalisation*): lähtekeele element muudetakse sihtkeele häälduse ja morfoloogiaga kokkusobivaks.
- 2) Neutralisatsioon (*neutralisation*): funktsionaalne või kirjeldav vaste sihtkeeles, kusjuures kaob teatud kultuurilisus – Newmark (1981: 83) nimetab seda „kultuurivaba sõna“ kasutamiseks tõlkes.
- 3) Ajutine tõlge (*translation label*): jutumärkidesse paigutatud sõnasõnaline tõlge. Seda kasutatakse uute institutsionaalsete mõistete tõlkes, näiteks *Erbschafissprache* – „heritage language“. See on ajutine selles mõttes, et seda saab asendada uue terminiga, kui selleks on leitud parem tõlkimisviis.
- 4) Analüüs osade kaupa (*componential analysis*): elemendi jagamine osadeks, kusjuures on rõhk pigem sõnalisel tasandil, mitte kultuurilisel. Otsitakse lähtekeele ja sihtkeele ühiseid komponente. Tõlgitakse sõna keskne tähendus, lisades konnotatsioonilised tähendused kirjeldusena.
- 5) Väljajätmine (*deletion*): probleemse termini tõlkest välja jätmine.
- 6) Tunnustatud tõlge (*accepted standard translation*): reaalselt tõlgitakse konventsionaalse vaste abil.
- 7) Parafraasid, märkused, seletused (*paraphrase, gloss, notes*): näiteks joonealused märkused, seletused raamatu lõpus.
- 8) Üldnimetuse kasutamine (*classifier*): näiteks tatar – *grain*.

Neutraliseerimine, analüüs osade kaupa ja üldnimetuse kasutamine tunduvad üsna sarnased ning neid võib olla raske eristada konkreetse tõlke analüüsis, sest kõigi kolme puhul võetakse lähtekeelse elemendi keskne tähendus ning tõlgitakse see sihtkeelde.

Viimaks on ka Florin (1993: 125–126) kirjutanud reaalselt tõlkimisviisidest. Florin eristab esiteks kaks üldist (globaalset) tõlkemeetodit: transkriptsioon (tõlkimata jätmine) ja asendamine. Asendamine jaguneb omakorda kolmeks (lokaalseks) meetodiks. Need on järgmised:

- 1) Neologism
  - Kalka: elemendi sõnasõnaline tõlge.

- Poolkalka: tõlgitakse üks osa reaalist ning teine osa säilitatakse lähtekeelsel kujul.
- Adaptatsioon: reaali kohandamine sihtkeelele sõnalõppude muutmise või liidete lisamise kaudu (nt ingl: *stakhanovite*).
- Semantiline neologism: uuel elemendil puudub seos lähtekeelelega.

2) Ligikaudne tõlge: reaali üldine tõlge, kusjuures edastatakse denotatiivne tähendus ning konnotatsioonid sihtkeelde ei jõua.

- Funktsionaalne vaste: lähtekultuuri reaali asendamine sihtkultuuri omaga, et tekitada vastuvõtjas sarnane reaktsioon nagu lähtekultuuri puhul.
- Kirjeldus või seletus.

3) Kontekstipõhine tõlge: sihtkultuuri vaste puudumisel antakse tähendus edasi konteksti abil, sealjuures on võimalik üle kanda vaid üldine tähendus – lähtekultuuri omapära läheb kaduma.

Mõistet „adaptatsioon“ on siin kasutatud erinevas tähenduses kui Vinay ja Darbelnet (1995) käsitluses, kus adaptatsioon ei viita mitte sõnalõpu muutmisele, vaid situatsioonilise vaste kasutamisele. Newmarki (1988) *naturalisatsioon* tähendab jällegi sama nagu Florini (1993) *adaptatsioon*. Grit (1997) käsitleb mõistet *adaptatsioon* aga funktsionaalse vaste tähenduses. Nagu sellest selgub, on „adaptatsioon“ üpris ambivalentne mõiste, seega ei ole seda mõistet selguse huvides selle uurimistöö analüüsi kaasatud.

Nagu eeltoodud autorite käsitluste põhjal näha on, saab eristada palju erinevaid tõlkemeetodeid. Mitme meetodi puhul on tegemist sama asjaga, aga on kasutatud erinevat nimetust, nagu näiteks adaptatsioon (Grit 1997) ja funktsionaalne vaste (Florin 1993) ning kontekstipõhine tõlge (Florin 1993), keskne tõlge (Grit 1997) ja neutralisatsioon (Newmark 1988). Samas on ka meetodeid, mida on mitu autorit käsitlenud, näiteks *väljajätmine* (Delabastita 1933, Grit 1997, Newmark 1988) ning *kalka*, mis kajastub igas nimetatud käsitluses (v.a. Delabastita, kes käsitles üldisemaid meetodeid). Iga tüpologia sisaldab ka laenu ehk lähtekeelse elemendi säilitamist (Delabastita: *kordamine*, Grit: *säilitamine*, Florin: *transkriptsioon*) ning ekvivalenti ehk sihtkultuuri vaste kasutamist (Delabastita: *asendamine*, Grit: *lähendamine*, Florin: *funktsionaalne vaste*).

Väljatoodud reaalide klassifikatsioonid on loodud täiskasvanutele suunatud kirjanduse tõlgete alusel ning ei ole mõeldud spetsiifiliselt lastekirjanduse tõlkeks. Seetõttu ei ole

mõned nimetatud meetodid siinse töö ja lastekirjanduse tõlkimise kontekstis asjakohased. Näiteks ei kasutata lasteraamatutes üldjuhul joonealuseid märkusi ja seletusi. Siiski on enamus meetodeid ka lastekirjanduse tõlkimisel rakendatavad.

Siinses töös analüüsitavate reaalide tõlkemeetodi määramisel on valitud sobivad meetodid nimetatud käsitlustest, kirjeldamaks leitud reaalide tõlkimisviise. Kasutatud on kombinatsiooni eelmainitud autorite meetoditest. Täpsemalt vaadeldi leitud reaalide põhjal, millised siin nimetatud meetoditest on kõige asjakohasemad kirjeldamaks kasutatud tõlkimisviise. Nendeks osutus kombinatsioon järgmistest meetoditest: laen, kalka, sõnasõnaline tõlge, ekvivalent, modulatsioon, kirjeldav tõlge, väljajätmine ja neutralisatsioon. Täpsemalt on analüüsil kaks astet, esiteks tõlkevalikute kategoriseerimine meetodite abil ning teiseks nende tähendusloome selgitamine näidete põhjal.

2.2 Tõlkemeetodi valimine

See, millist tõlkemeetodit reaali tõlkimiseks kasutada, sõltub eelkõige tõlkija eesmärgist ning ka sihtgrupist. Nii toob Grit (1997) välja kolm peamist aspekti, millega tuleb arvestada meetodi valimisel. Need kolm aspekti on tekstitüüp, teksti eesmärk ning sihtgrupp. Tekstitüübi puhul tuleb selgeks teha, mis sorti tekstiga on tegu, kas näiteks kirjandustekstiga või artikliga. Teksti eesmärk toob välja, kas olulisem on sõnumi täpne edasiandmine või pigem üldise tunde edastamine. Sihtgrupi juures tuleb Griti järgi arvestada vastuvõtjate teadmistega lähtekultuurist.

Florin (1993: 126–128) kirjeldab samuti tingimusi, mis mõjutavad tõlkemeetodi valikut. Tema nimetab viis olulist aspekti, millega tasuks arvestada tõlkemeetodi valimisel. Ka Florin toob esmalt välja teksti iseloomu ehk tekstitüübi. Nii on näiteks lastekirjanduse puhul soovitatav loobuda transkribeerimisest ning reaal pigem tõlkida sihtkultuuri sobival viisil (Florin 1993: 127). Teisena tuleb arvestada reaali olulisusega antud kontekstis. Tõlkija peab selgeks tegema, kas reaal on tekstis detail või lugejale oluline element tervik-teksti kontekstis. Kolmas aspekt on reaali enda olemus, st tõlkija peab otsustama reaali paigutumise üle lähte- ja sihtkultuuri suhtes ehk selgeks tegema, kui tuttav on reaal

sihtkultuurile. Neljandaks mõjutavad meetodivalikut lähtekeele ja sihtkeele süntaktilised ja semantilised omapärad. Viimaks tuleb Florini järgi arvestada ka sihtgrupiga, st tuleb luua ettekujutus lugeja lähtekultuuriga seotud taustateadmistest.

Aixéla (1997: 69) järgi sõltub reaali tõlkimisviis elemendi funktsioonist tekstis ning selle tähtsusest teatud kontekstis. Samuti mõjutab meetodi valikut reaali roll ülejäänud teksti mõistmises. Kui reaal on tekstis kesksel kohal, on tõlkija suuremal määral sunnitud seda elementi võõrapäraselt tõlkima, et säiliks teksti koherentsus. Sama kehtib ka tekstis sageli esinevate reaalide kohta – mida sagedamini reaal esineb, seda suurem on surve seda tõlkida eksotiseerivalt.

Tõlkemeetodi valikul on seega mitut aspekti, mida silmas pidada. Tõlkija peab iga konkreetse reaali puhul otsustama, millisel viisil seda antud kontekstis kõige parem oleks tõlkida, sealjuures arvestades ka teksti kui terviku ja lugejaga ning säilitades teksti sujuvuse. Tuleb valida, millised mainitud asjaolud konkreetse teksti kontekstis kõige olulisemad on, ning sellest lähtudes valida sobiv meetod.

2.3 Lastekirjanduse tõlkimise eripära

Lastekirjanduse all peetakse silmas tekste, mis on mõeldud lastele, aga ka tekste, mis ei ole otseselt lastele kirjutatud, aga sobivad neile lugemiseks (Garcia de Toro 2020: 463). Selles töös käsitletakse lastekirjandust esimeses tähenduses ehk kui kirjandust, mis on kirjutatud laste jaoks. Nimelt ei ole käesoleva töö kontekstis asjakohane rääkida kirjandusest, mis ei ole otseselt lastele kirjutatud.

Lastekirjanduse tõlkimine erineb muu kirjanduse tõlkimisest, kuna sihtrühmaks ei ole mitte täiskasvanud vaid lapsed, kelle taustateadmised ja kognitiivne areng erinevad täiskasvanud lugejate omast. Samas on ka täiskasvanutel oluline koht lastekirjanduse käsitluses, sest nemad otsustavad, mida laps loeb ning on vahendaja rollis lapse ja raamatu vahel (samas). Samuti otsustavad täiskasvanud, milliseid lasteraamatuid üldse tõlkida ja milliseid jätta tõlkimata.

Cristina Garcia de Toro (2020: 466) toob välja, et lastekirjanduse tõlkimisel on oluline arvestada lugeja ehk lapse vajaduste ja huvidega, et tõlkida tekst nii, et see oleks lapsele nii arusaadav kui ka huvipakkuv. Siin muutub oluliseks reaalse tõlkimine, sest just need on elemendid, mis võivad lapsele mõjuda võõrapäraselt ning arusaamatuna (samas). Tõlketeadlased ei ole aga ühel meelel selle üle, kas kultuurispetsiifilisi elemente tuleks lastekirjanduses alati tõlkida kasutades kohandamise ehk kodustamise tõlkemeetodit, et tekst lapsele võimalikult lihtne oleks. Uuringud on näidanud, et lastekirjanduse tõlkimises asendatakse võõrapäraseid elemente palju sagedamini kodustega kui täiskasvanutele mõeldud kirjanduses (Van Coillie 2020: 144).

Nii tuleks Göte Klingbergi arvates vältida kohandamist sihtkultuuriga, kui selleks pole otsest vajadust, et säilitada autori algne mõte ja ettekujutus tekstist (viidatud Garcia de Toro 2020: 466). Riitta Oittineni järgi aga (2000: 76) ei peaks kodustamise meetodit käsitlema kui midagi negatiivset. Kodustamine aitab kaasa teksti arusaadavusele, mis teeb lugemise lapsele kergemaks ning ka huvitavamaks – lapsel võib raske olla tähelepanu pöörata tekstile, kus on palju tundmatuid sõnu või mõisteid, mida ta ei oska seostada talle tuntud maailmaga. Oittineni (2000: 97) jaoks on tõlkijal oluline roll teksti tõlgendajana, kusjuures tema ülesandeks on valida sobiv meetod vastavalt teksti eesmärgile ning tõlke potentsiaalse lugeja olemusele.

Radegundis Stolze (2003: 209) arutleb aga küsimuse üle, kas täiskasvanud mitte ei alahinda lapse võimet teksti mõista. Nimelt nendib ta, et keerukamad ja võõrapärased tekstid võivad lugemise lapse jaoks just huvitavaks ja salapäraseks teha, samas kui liialt lihtsad tekstid võivad lapsele mõjuda igavalt. Samuti toob Stolze (2003: 219–220) välja lastekirjanduse tõlkimise pedagoogilise aspekti. See mängib peamiselt rolli vanema kirjanduse puhul, nimelt võib tekkida konflikt kaasaegsete ja vananenud ideoloogiate vahel või kahele erinevale kultuurile oluliste väärtuste vahel. Näitena toob ta itaalia kirjaniku Carlo Collodi „Pinocchio seiklused“ (1883), mis on kirjutatud pedagoogilisel eesmärgil ning mille keskseks sõnumiks on „kuuletu oma vanematele, muidu võib midagi halba juhtuda“. Sel juhul annaks lähteteksti järgiv tõlge lapsele sõnumi, mis ei oleks kooskõlas kaasaegsete ja/või antud kultuuri väärtustega. Tänapäeva lääneühiskond tahab oma lapsed kasvatada kriitilisteks mõtlejateks, kes mõtlevad oma peaga ning ei järgi pimedalt käsklusi. Seega tekib eetiline küsimus – kas tõlkida tekst ajalooliselt korrektselt või tõlkida tekst nii, et see sobiks kokku kaasaegse ühiskonna väärtustega? Siin on tõlkijal vastutusrikas roll, sest tema

tõlkemeetodi valik mõjutab seda, mida teatud jutustus lapsele õpetab. Annie M. G. Schmidti fantaasiaküllased teosed aga pigem ei sisalda ideoloogilisi probleeme, seega jätame selle põneva teema praegu kõrvale.

Kas ja kui palju kasutakse kodustamise meetodit tõlgetes sõltub osaliselt kultuuriruumist. Täpsemalt oleneb see sellest, kui palju teatud riigis tõlkeid luuakse ja kui tuttav üldiselt ollakse tõlgitava kultuuriga (Lathey 2016: 37). Nii domineerib tänapäevases globaliseerunud maailmas ameerika ja inglise kultuur ja keel ning tõlkija võib eeldada, et enamus inimesi on selle kultuuriga kokku puutunud, seega ei ole vajadust kasutada kodustamismeetodit. Samas mõjuvad kaugemad ja vähem domineerivad kultuurid võõrapäraselt ning tõlkijal on lihtsam lahendus kasutada kodustamise meetodit. Eesti ja hollandi kultuuri puhul on teatud kokkupuutekohad olemas, sest mõlemad on Euroopa riigid ja EL-i liikmed. Samas tundub, et eestlased on hollandi kultuuriga tuttavamad kui vastupidi, sest Holland on rahvaarvu poolest suurem riik ning suudab seetõttu maailmas suuremal määral domineerida kui Eesti.

Kokkuvõtvalt ei ole selget põhjust, miks eelistada kodustamist või võõrapärasust, mõlemal on omad eelised. Nii teeb kodustamine teksti lapsele lihtsamaks ja arusaadavamaks, samas võivad võõrapärased elemendid tekstis just põnevalt mõjuda ja lapse huvi lugemise vastu suurendada. Konkreetsetes tõlkes kasutatakse sageli mõlemat, kaalutledes konkreetsete lausete ja sõnade tasandil, milline meetod on teatud elemendi tõlkimiseks kõige sobilikum.

3. Reaalide tõlkemeetodite analüüs

Selles peatükis tutvustatakse esmalt autorit ja valik tema kirjutatud lasteraamatuid: „Jip ja Janneke“, „Viplala“, „Miisu“ ning „Pluk ja punane autokraana“. Selle järgneb võrdlev analüüs lähtetekstide ja sihttekstide vahel, kus võrreldakse lähtetekstides leiduvaid reaale ning nende vasteid tõlgetes, keskendudes tõlkemeetodile ja tähenduse muutustele.

3.1 Autori ja lasteraamatute tutvustus

Annie M.G. Schmidt (1911–1995) on tänase päevani üks tuntumaid hollandi lastekirjanikke ning tema kirjutatud raamatud on siamaani väga populaarsed, nii Hollandis kui ka mujal maailmas. Samuti on tema töid tõlgitud paljudesse keeltesse, kaasa arvatud eesti keelde. Tema lasteraamatud on tuntud nii vanemale generatsioonile kui ka noortele ning on isegi olemas tema jutustustest tulenev tuntud väljend „*jip-en-janneketaal*“ (jip-ja-jannekekeel), mis tähendab lihtsat ja selget keelekasutust.

Nagu eespool mainitud on analüüsi materjaliks valitud neli Annie M.G. Schmidti raamatut: „Jip ja Janneke“, „Viplala“, „Miisu“ ja „Pluk ja punane autokraana“. Annie M.G. Schmidti teostest on eesti keeles peale nimetatud raamatute veel ilmunud „A nagu Aabel“ (tõlkinud Vladimir Beekman), „Otje“ (tõlkinud Iivi Liive), „Kriimik“ (tõlkinud Kairi Look) ning „Junts ja Vunts“, mis ilmus üheskoos raamatuga „Nõiad ja muud seesugused“ (mõlemad tõlkinud Marian Laving). Samuti on ta mitme raamatu eest võitnud kirjandusauhindu, muuhulgas „*Pluk van de Petteflet*“, „*Otje*“ ja „*Wiplala*“ eest. Valitud on eespool mainitud raamatud, kuna need on Annie M.G. Schmidti tuntuimad teosed ning nende puhul oli selle töö autoril ka ligipääs hollandikeelsetele originaalidele.

Pealkirjaga „*Jip en Janneke*“ ilmus esimene laste jutustus aastal 1952 ning samanimeline raamat on saanud Annie M.G. Schmidti kõige tuntumaks lasteraamatuks. Algselt ilmusid jutustused ajakirjas „*Het Parool*“ ning aastal 1953 koostati nendest kaheksa raamatut. Eesti keeles on ilmunud Marian Lavingu poolt 1996. aastal tõlgitud „Jip ja

Janneke“ kogumik, mis sisaldab kõiki jutustusi neist kaheksast raamatust. Raamat räägib kahest naabrilapsest, kelle nimed on Jip ja Janneke, ning nende igapäevaelu tegevustest. Teised olulised tegelased on koer Taki (*Takkie*) ja kass Sipi (*Siepie*).

„*Wiplala*“ on 1957. aastal ilmunud lasteraamat. Eesti keelde tõlgiti see Vladimir Beekmani poolt aastal 1969 pealkirjaga „*Viplala*“. Raamatus jutustatakse ühest perekonnast, mis koosneb isast ja kahest lapsest, kellele tuleb ühel päeval külla üks väike mehike, keda kutsutakse *Viplalaks*. *Viplala* oskab võluda, mida ta ise kutsub tinistamiseks, ning perekond saab koos temaga osa erinevatest seiklustest.

„*Minoes*“ avaldati aastal 1970 ning eesti keeles ilmus see pealkirjaga „*Miisu*“ 1998. aastal, Marian Lavingu poolt tõlgituna. „*Miisu*“ jutustab kassist, kes on pärast keemiliste jääkide manustamist muutunud nooreks preilik. Tal on aga allesjäänud mõned kassilikud omadused, nagu nurrumine, ning samuti oskab ta teiste kassidega rääkida. Preili *Miisu* kohtub ajakirjanik *Tibbega* ning koos teiste kassidega aitab ta ajakirjanikku uudiste leidmisel.

„*Pluk van de Petteflet*“ ilmus 1971. aastal ning eesti keelde tõlkis selle Vladimir Beekman aastal 2000 pealkirjaga „*Pluk ja punane autokraana*“. Raamatus räägitakse poisist nimega *Pluk*, kellel on punane autokraana ning kes elab *Pettefletis*. Huvitav on see, et selles loos oskavad inimesed ja loomad omavahel rääkida ning *Pluk* satub igasugustesse põnevatesse seiklustesse.

Valitud lasteraamatud on eesti keelde tõlgitud kahe tõlkija poolt: Vladimir Beekman ja Marian Laving. Vladimir Beekman (1929–2009) oli eesti kirjanik ja tõlkija, kes on tõlkinud paljudest keeltest, sealhulgas hollandi, rootsi, saksa ja vene keelest. Ta tõlkis palju erinevaid tekste – luuletustest romaanide ja reisiraamatuteni. Samuti on ta tõlkinud paljusid tuntuid lasteraamatuid, nagu näiteks „*Muumitrollid*“ ja „*Pipi Pikksukk*“. Marian Laving on pikalt Hollandis elanud ning tegeleb peamiselt tõlkimisega hollandi keelest eesti keelde ja vastupidi. Tõlkija isik võib mõjutada seda, kuidas teatud teost tõlgitakse ning millistele aspektidele keskendutakse. Käesolevas töös ei ole käsitletud tõlkija isiku küsimust tõlkes, sest see oleks töö mahu liialt suureks paisutanud.

3.2 Leitud reaaside klassifikatsioon

Kõik raamatud peale „Jip ja Janneke“ on otsast lõpuni läbi loetud ning asjakohased näited on sealt välja valitud. Kuna „Jip ja Jannekese“ puhul on eestikeelses tõlkes tegemist kaheksast raamatust koosneva jutustuste kogumikuga, otsustati töö piiratud mahu tõttu sellest raamatust vaid mõned näited tuua.

Neljas raamatust on kokku välja toodud 48 reaalnäidet (vt LISA). Lisas on täpsemalt välja toodud, milline sõna millisesse kategooriasse kuulub. Kvantitatiivselt jagunesid leitud reaaliid järgmistesse reaalikategooriatesse:

- 1) Etnograafilised reaaliid
  - a. Olme
    - i. Söögid (8)
    - ii. Riietus (1)
  - b. Kunst ja kultuur
    - i. Muusika (2)
    - ii. Folkloor (2)
    - iii. Mängud (1)
    - iv. Tähtpäevad (1)
- 2) Ühiskondlik-poliitilised reaaliid
  - a. Ametiasutused (1)
- 3) Pärisnimed (23)
- 4) Idioomid (9)

3.3 Raamatutes kasutatud tõlkemeetodid

Mainitud teostes on kasutatud peamiselt seitset tõlkemeetodit: laen, sõnasõnaline tõlge, kalka, ekvivalent, neutralisatsioon, modulatsioon ja kirjeldav tõlge. Järgnevalt tutvustatakse kasutatud meetodeid tuues konkreetseid näiteid Annie M.G. Schmidt raamatutest. Tuleb aga

mainida, et näidete paigutamine on kohati tinglik ning tõlkeviisi kuuluvuse üle ühe või teise meetodi alla saab vaielda.

3.3.1 Laen

Laen ehk sõna lähtekultuurilise kuju säilitamine on justkui mittetõlkimine ning võib mõjuda võõralt. See on seega sõna transkribeerimine, muutes vajadusel sõnalõppu sihtkeelde sobivaks.

(1a) Ik ben van de Gekleurde Dameskrant. (Pluk van de Petteflet, lk 174)

(1b) Ma olen „Gekleurde Dameskranti“ juurest. (Pluk ja punane autokraana, lk 145)

Selle näite puhul on tõlkija otsustanud kasutada võõrapärastavat meetodit, jättes alles hollandikeelse ajalehe nimetuse. Tõlgituna oleks see „Värviline naisteleht“, seega eesti keelt kõnelevale lugejale jääb arusaamatuks, mis sorti ajalehega või millega üldse tegu on. Kuna siin ei tundu nimetuse lähtetekstiga samaks jätmine eriti oluline või lisaväärtust omav, oleks lugeja jaoks selgem, kui see oleks tõlgitud kas sõnasõnaliselt või kodustavalt. Sellisena tõlgituna ei ütle see lugejale nimelt midagi ja mõjub silmatorkavana.

(2a) „Het torentje van de Petteflet staat leeg,“ zei de duif. (Pluk van de Petteflet, lk 7)

(2b) „Pettefleti tornike on parasjagu tühi,“ ütles tuvi. (Pluk ja punane autokraana, lk 7)

Siin on tegemist pärisnimega. *Petteflet* on nimelt korterelamu nimi, kuhu Pluk elama asub. Hollandi keeles ei ole sellel otseselt tähendust, aga kui see nimi osadeks võtta *pette* ja *flet*, siis seostub see teatud tähendustega. *Pet* tähendab nimelt nokamütsi ning *pette* on seega nokamütsi-... *Flet* iseenesest ei ole päris sõna hollandi keeles, aga see sarnaneb sõnaga *flat*, mida tavaliselt hääldatakse kui *flet* ning mis tähendab korterit. Seega hollandi keele oskajad mõistavad Pettefleti kui „Nokamütsikorterit“. Kuna eesti keelde tõlgituna ei kõla see sama

hästi kui hollandi keeles, on tõlkija otsus see tõlkimata jätta loogiline. Sellega läheb küll kaotsi sügavam tähenduskiht, aga see ei ole jutustuse kui terviku jaoks kuigi oluline.

„Viplalas“ on kõik nimed lähtetekstiga samaks jäetud, nagu näiteks *härria Blom*, *Nella Della*, *Johannes* ja *Lotje*, ainult kassi nimi on muudetud (Vaata 3.3.4). Ka raamatus „Pluk ja punane autokraana“ on enamiku nimede kirjapilt jäänud tõlkes samaks (nt *Pluk*, *härria Pen*) ehk teisisõnu: need toimivad kui laenuid teisest keelest-kultuurist.

3.3.2 Sõnasõnaline tõlge

Sõnasõnaline tõlge seisneb sõnade otsetõlkimises, vajadusel aga muutes lähtekeeles esinevat struktuuri sihtkeelele sobivaks.

(3a) Hij wenkte Pluk dichterbij en toen hij vlak bij hem was, fluisterde hij: „’t Is een weerwolf“ (Pluk van de Petteflet, lk 120)

(3b) Ta viipas Pluki lähemale, ja kui see päris tema kõrval oli, sosistas ta: „See on tagasihunt“ (Pluk ja punane autokraana, lk 100)

Sõna *weerwolf* tähendab tegelikult libahunti. Selles raamatupeatükis on tegemist sõnalise naljaga. Plukil on vaja üle jõe saada ning ta kohtab jõeääres silti, mis ütleb „HEEN-EN-WEERWOLF“ (EDASI-TAGASIHUNT). Seega ülevedajaks on hunt, aga kuna *weer* ja *wolf* on kokku kirjutatud, tundub justkui oleks tegemist libahundiga (*weerwolf*). Eesti keeles läheb tähendus aga kaduma ning nali läheb eesti teksti lugeja kõrvust mööda. „Tagasihunt“ ei tähenda nimelt midagi, aga tuleb tunnistada, et sõnamängu ja nalja tõlkimine võib tõlkija jaoks üpris keeruliseks osutuda. Kui tõlkija oleks *weerwolf*’i tõlkinud kui libahunt, siis oleks sildi tõlkimine probleemne, sest „edasi-libahunt“ mõjuks ehk veelgi imelikumalt kui „tagasihunt“.

3.3.3 Kalka

Kalka on sõnasõnalise tõlke vorm, kus jäetakse alles lähtekeele struktuur ning tõlgitakse sõnad osade kaupa sõnasõnaliselt. Kuna tõlkija toob selle meetodi puhul vähe muudatusi sisse, siis selle meetodiga säilib võimalikult palju tähendusest, nagu ka järgmistes näidetes esile tuleb.

(4a) En achter hem staat Zwarte Piet. (Jip en Janneke, December!, lk 18)

(4b) Ja tema seljataga seisab Must Peeter. (Jip ja Janneke, lk 116)

Tegemist on pärisnimega, mis on tõlgitud otse ning seejuures on hollandi nimi Piet kodustatud eestipärasemaks Peetriks. *Zwarte Piet* tuleneb hollandi jõulueelse püha Sinterklaasi traditsioonist, kus ta on Sinterklaasi abiline. Pieti Peetriks tõlkimine on siin kohane, sest eestlane ei oskaks hollandi Pieti (häälda: Piit) sõnapildi järgi õigesti hääldada. Samuti tõlgitakse *Zwarte Piet* ka inglise keeles *Black Pete*'iks.

(5a) Het was een dochter van de Jakkepoes die met dit bericht was aangekomen. Het was de Kerkpoes Eukemeentje geweest. (Minoes, lk 34)

(5b) Selle uudise oli toonud talle Rääbaskassi tütar kirikukass Eukemiinia. (Miisu, lk 34)

Ka siin on tegu pärisnimega, mis on sõnade kaupa tõlgitud ning siin on samuti lähtekeele nimi tõlgitud eesti keelde sobivamaks. *Eukemeentje* sõnapilti on muudetud, et see oleks eestikeeles suupärasem, aga nime tähendus on jäänud lähtetekstiga samaks.

(6a) Dat moet mevrouw Helderder geweest zijn. (Pluk van de Petteflet, lk 9)

(6b) See pidi küll olema proua Puhtam. (Pluk ja punane autokraana, lk 8)

Siinses näites on tõlgitud isikunimi sõnasõnaliselt, kusjuures hollandi keeles tähendab sõna *helder* ka *läbipaistev* ja *selge*. Üldine tähendus on aga samaks jäänud ning lugejale on selge, et tegemist on puhtust armastava prouaga.

3.3.4 Ekvivalent

Ekvivalendi meetodi juures kasutatakse sihtkultuurilist vastet reaali tõlkimiseks, et saavutada ligikaudne tõlge.

(7a) Is dat een kabouter? (Wiplala, lk 11)

(7b) Kas see peab olema päkapikk? (Viplala, lk 11)

Hollandi *kabouter* sarnaneb pigem inglisekeelse *gnome*'i või *leprechauniga* kui eesti päkapikuga. Eesti keeles on valitud vastand, millel on sarnane keskne tähendus – oluline on siin see, et tegemist on väikse mehikesega, mitte niivõrd selle nähtuse kultuuriline taust. Siiski on lugejal mõnevõrra erinevad assotsiatsioonid selle mehikesega, sest sellist sõna lugedes tekivad tahestahtmata ka seosed sõna konnotatiivsel tasandil, mitte vaid denotatiivsel. Nii seostub eesti päkapikk jõuludega, hollandi *kabouter* aga mitte. Ehk oleks põialpoiss neutraalsem vaste *kabouteri* tõlkeks.

(7a) Daar krogen ze weg tussen een pot pindakaas en een hele grote ontbijtkoek. (Wiplala, lk 67)

(7b) Riiulil pugesis nad tahapoole, koorejuustupurgi ja suure koogi vahele. (Viplala, lk 67)

Siin on tegemist n-ö ajaloolise reaali, st nähtusega, mis vanasti oli reaali, aga nüüd on ka sihtkultuuris olemas ja tuntud. *Pindakaas* on nimelt maapähklivõie, mis on tänapäeval ka Eestis populaarne toiduaine. „Viplala“ tõlgiti eesti keelde aga aastal 1969 ning tollel ajal ei tuntud seda toodet Eestis, mistõttu otsustas tõlkija selle asendada tolleaegses Eestis tuntud

tootega – koorejuustuga. Kuigi siin ei ole loo kontekstis eriti oluline, mis on täpselt purgi sisu, siis hollandikeelses tekstis on kirjeldatud tüüpilisi hollandi toiduaineid. Tõlkes on selline kultuurispetsiifiline värving aga ära kadunud.

(9a) „Jij krijgt een appelbol,“ zegt tante Truus. (Jip en Janneke, December!, lk 35)

(9b) „Sina saad õunakompotti,“ ütleb tädi Truus. (Jip ja Janneke, lk 119)

Siin on jällegi tegemist võõra toiduga. Eesti keeles on kasutatud sõna „õunakompott“, mis ei sarnane üldse hollandi maiusele *appelbol*. Otsetõlkes tähendab see „õunapalli“ ning see on taigasse keeratud õun, mis on õli sees küpsetatud. Eesti keeles on alles jäetud vaid õuna aspekt ning puudub seotus vana-aastaõhtu ja maiustustega. Õunakompott tundub aga tänapäevase lugeja jaoks imelik tõlge selles kontekstis. Siin oleks parem valik olnud näiteks õunakook või õunapirukas, see oleks hollandi *appelbol*ile juba palju lähemal kui õunakompott ning oleks samas eesti lugejale arusaadav. Arvestades aga sellega, et raamat tõlgiti aastal 1969 on tõlkija valik mõisteta. Nõukogude Liidu ajal olid kompotid väga levinud magustoit, mida valmistati ka palju ise kodudes. Samuti serveeriti seda ka pidulikumat puhul (nt koos vahukoorega).

(10a) Het was boerenkool geworden. (Wiplala, lk 19)

(10b) Laual oli lillkapsas. (Wiplala, lk 19)

Siin on tegemist köögiviljaga, mis Eestis ei ole niivõrd tuntud ega populaarne nagu Hollandis, nimelt lehtkapsas (vt pilti LISA). Hollandi keeles võib *boerenkool* samuti olla lühend toidu jaoks *stampot boerenkool*, mis on traditsiooniline Hollandi köögist pärit roog, mis koosneb keedetud ja tambitud kartulitest ja lehtkapsast. Antud kontekstis on tõenäoline, et sellega mõeldakse nimetatud rooga, mitte paljast köögivilja. Tõlkija aga otsustas kasutada ekvivalenti ning tõlkis sõna kodustaval viisil lillkapsaks. Antud kontekstis ei ole see aga eriti loogiline, sest eelnevas lauses mainitakse, et tegemist on millegi rohelisega ning lillkapsas on valge. Siinkohal oleks kirjeldav tõlge ehk parem olnud, näiteks „kartulipuder kapsaga“. Kuigi tegemist ei ole täpselt sama rooga, tekib lugejal parem ettekujutus laual olevast toidust, kui lugedes sõna lillkapsas.

(11a) Het theewater ruiste op het kacheltje, de regen kletste in vlagen op de ruiten, de poes Vlieg zat zich te likken en alles was verder rustig. (Wiplala, lk 8)

(11b) Pliidil kahises teevesi, vihm peksis hooti vastu aknaruute, kass Parm lakkus ennast ja kõik oli üldse täiesti rahulik. (Viplala, lk 8)

Siin on tegu pärisnime tõlkimisega, aga selle asemel, et sõnasõnalist tõlget kasutada („Kärbes“), on tõlkija otsustanud valida sama silbi-arvuga nime kui lähtekeeles, nimelt „Parm“. Alles on jäetud ka kategooria – ka eesti keeles on kassinimeks teatud putukas. Huvitav on see, et eestikeelse sõnal „parm“ on argikeeles ka joodiku tähendus (ÕS 2018). Hollandi *vlieg*il ehk „kärbisel“ selline lisatähendus puudub. Mõlema nime puhul on aga tegemist putukaga, keda inimeste poolt peetakse üldiselt tüütuks olendiks. Tegelase Viplala perspektiivist vaadelduna on ka kass ise tüütu, sest ta ajab teda pidevalt taga (eriti raamatu alguses).

3.3.5 Neutralisatsioon

Neutralisatsioon on „kultuurivaba sõna“ kasutamine tõlkes, kus kasutatakse üldisemat mõistet kui lähtekeeles või tõlgitakse ainult elemendi keskne tähendus sihtkeelde.

(12a) Daar kropen ze weg tussen een pot pindakaas en een hele grote ontbijtkoek. (Wiplala, lk 67)

(12b) Riiulil pugesid nad tahapoole, koorejuustupurgi ja suure koogi vahele. (Viplala, lk 67)

Ontbijtkoek („hommikusöögikook“) on piparkoogilaadse maitsega ristkülikukujuline kook, mida süüakse hommikusöögi ajal või suupistena kaetuna paksu võikihiga. Siin on välja jäetud konkreetse koogi tunnused ning sõna on tõlgitud jättes alles vaid selle kõige üldisem tähendus – kook. Antud kontekstis ei ole koogi täpne olemus väga oluline, seega tundub, et ka tõlkija ei pidanud seda siin tähtsaks ning valis kodustava meetodi, millega kadus sõna kultuurilisu tõlkes.

3.3.6 Modulatsioon

Modulatsiooni puhul on tegemist semantilise muudatusega, näiteks muudetakse aktiiv passiiviks, konkreetne abstraktseks, negatsioon afirmatsiooniks.

(13a) „Ik weet het! Hiernaast is de Hou-maar-aan-stomerij.“ (Pluk van de Petteflet, lk 21)

(13b) „Ma tean! Siinsamas kõrval on ju Ära-võta-maha-aurupuhastus.“ (Pluk ja punane autokraana, lk 18)

Hou-maar-aan-stomerij tähendab otsetõlkes Jäta-aga-selga-aurupuhastus, seega tõlkija on seda natukene muutnud, lisades tõlkesse käskiva kõneviisi asemele keelava väljenduse. Ei ole päris selge, miks tõlkija on käskiva kõneviisi keelavaks muutnud, võib-olla tundus see eesti keeles paremini kõlavat.

(14a) „In het Paleis op de Dam,“ zei Johannes. (Wiplala, lk 67)

(14b) „Dami väljakul, lossis,“ vastas Johannes. (Wiplala, lk 67)

Hollandikeeles on tegemist konkreetse lossiga, mille nimi on „*Paleis op de Dam*“ ning see on Hollandis oluline arhitektuuriline objekt. Eesti keeles aga tundub, nagu oleks tegemist suvalise lossiga, Dami nimelisel väljakul. Eesti lugeja perspektiivist ei ole selline pisikene tähenduse muutus aga väga oluline, sest paljudel lastel, kes seda raamatut loevad, ei ole konkreetset ettekujutust Amsterdamist ja seal asuvatest olulistest objektidest (ega nende nimetustest). Siinses kontekstis on oluline see, et tegemist on lossiga.

3.3.7 Kirjeldav tõlge

Kirjeldav tõlge on elemendi sisu kirjeldamine, selle asemel, et seda sõnasõnaliselt tõlkida. Sageli toob tõlkija sealjuures välja sõnumi keskse tähenduse, jättes välja lugeja jaoks ebaolulised detailid.

(15a) Naast hem stonden Johannes, Nella Della en Wiplala, en huilden tranen met tuiten.
(Wiplala, lk 106)

(15b) Tema kõrval olid Johannes, Nella Della ja Viplala ning nutsid suure häälega.
(Viplala, lk 106)

Hollandi keeles on tegemist vana väljendiga, mille kasutamine viitab sellele, et kõneleja meelest reageerib nuttev inimene üle. Eestikeelne tõlge kirjeldab väljendiga mõeldud tegevust, aga jätab viimase nüansi kõrvale ning rõhutab nutmise valjusust.

(16a) En om het minste of geringste schreeuwen ze moord en brand! (Minoes, lk 60)

(16b) Ja siis tõstavad veel iga väikse asja pärast lärmi kah, nagu oleks tulekahju lahti.
(Miisu, lk 60)

Selle näite puhul on tegemist vanasõnaga, mis eesti keeles oleks „karjuvad nad tapmist ja tulekahju“. Eesti keelde on see tõlgitud jättes alles „tulekahju“ lärmi metafoorina ning jättes välja „tapmise“. Tõlkes on säilinud sõnumi keskne tähendus – on selge, et nad teevad palju lärmi.

(17a) Niet dat ze een goeie naam heeft, het is een slons en een del. (Minoes, lk 17)

(17b) Mitte et tal hea kuulsus oleks, vastupidi, ta on üks räpane kassiniru. (Miisu, lk 17)

Hollandikeelne väljend oleks eesti keeles sõnasõnaliselt tõlgituna midagi taolist: *see on lohakas ja labane naine*. Viimane sõna ehk *del* on tegelikult vanaaegne (14. sajandist pärit) sõimusõna, mille tähenduseks on ka „hoor“ või „lits“. Seega võib öelda, et eestikeelses

versioonis on tegemist palju tagasihoidlikuma ja pehmema väljendusega kui hollandi keeles. Eesti keeles ei tule ka selles raamatu osas kohe välja, et tegemist on emase kassiga, mis hollandi tekstis on kohe algusest peale selge. Siinkohal tuleb ka välja eesti ja hollandi keele vaheline kultuuriline erinevus, nimelt on eesti keel palju pehmema väljendusega kui hollandi keel, mis jääb eriti silma rääkides lastekirjandusest. Teatud väljendused, mis hollandi keeles tunduvad tavalised, mõjuksid eesti keeles otse tõlgituna lausa vulgaarselt.

3.3.8 Kombinatsioon mitmest meetodist

Siin on välja toodud näited, mille tõlkimisel on kasutatud tõlkeprobleemi lahendamiseks mitut tõlkemeetodit.

(18a) Ik weet verder niets. Mijn naam is dakhaas. (Minoes, lk 62)

(18b) Mina ei tea rohkem midagi. Ja ära küsi muudkui miks, miks. Seks, et kassi nimi oli Reks. (Miisu, lk 62)

Siin on kasutatud mitut tõlkemeetodit, nimelt väljajätmist, lisamist ja modulatsiooni. Hollandikeelse teksti sõnasõnaline tõlge oleks „Mina ei tea rohkem midagi. Minu nimi on katusejänes“. *Dakhaas* („katusejänes“) on eufemism kassi jaoks, kui räägitakse kassist kui toidust. Nimelt söödi Teise maailmasõja ajal Hollandis mõnedes kohtades suure toidupuuduse tõttu kasse. Et varjata seda laste eest, nimetati neid sel juhul katusejänesteks. Ainuke asi, mis eestikeelses naljas alles on jäetud, on nime aspekt („minu nimi on“ vs „kassi nimi oli“). Esimene lause on otse tõlgitud, aga sellele järgneb tõlkija poolt lisatud ja väljamõeldud nali. Siin on tegemist kultuurispetsiifilise naljaga, mida ei ole võimalik otse teise keelde tõlkida, sest see eeldab teadmisi spetsiifilisest ajaloolis-kultuurilisest taustast. Tuleb tunnistada, et ka hollandi lugeja jaoks on see nali nii-öelda vananenud, sest paljud lapsed ja noored ei tea enam, millele sõna *dakhaas* viitab ning ei saa naljast aru.

(19a) De dag na Sinterklaas. (Jip en Janneke, December!, lk 29)

(19b) Päev pärast Sinterklaasi. (Jip ja Janneke, lk 23)

Selles näites on eestikeelses tõlkes sõna *Sinterklaas* samaks jäetud nagu hollandi keeles, aga käänatud vastavalt eesti keele grammatikale. Kuna *Sinterklaas* on Eestis tundmatu nähtus, võib see lapsele võõralt või arusaamatult mõjuda. Selle selgitamiseks on tõlkija jutustuse algusesse lisanud kaldkirjas üsna pika kirjelduse (19 lauset) sellest, kes on Sinterklaas ning mis kombed selle pühaga kaasas käivad. Sinterklaas on pühamees, kes käib 5. detsembril headele lastele kingitusi toomas. Seega on siin tegu tõlkemeetodite kombinatsiooniga, laenu meetodile on lisatud tõlkijapoolne kirjeldus, mis asub nii-öelda väljaspool jutustust ennast. Selle eesmärgiks on täiendada lugeja taustateadmisi nii, et lugejale mõistaks jutustuse konteksti.

(20a) Nella Della had hutspot gekookt met uien en klapstuk. (Wiplala, lk 18)

(20b) Nella Della oli hautanud pajaprae sibulatega. (Viplala, lk 18)

Selles näites on kasutatud kahte meetodit: ekvivalent ja väljajätmine. Tõlkimata on jäetud nimelt sõna *klaspstuk*, mis tähendab lihatükki. *Hutspot* on keedetud kartulid, sibul ja porgandid, mis on ära tambitud ning kokku segatud. Esmapilgul ei tundu eriti oluline, mis sorti õhtusöögiga on tegemist, aga lähtudes sellest toidust tekib lugejal ettekujutus järgmisest. Nimelt muudab Viplala *hutspoti* kõigepealt jäätiseks ning seejärel muudab ta jäätise *boerenkooliks* (vt näide 10). Kui lugeja teab, et eelnevalt oli tegemist *hutspotiga*, siis on tõenäolisem, et tal tekib ettekujutus toidust *boerenkool* kui *stampot boerenkool*.

3.4 Analüüsi järeldused

Nagu eelnevast analüüsist selgus on palju võimalusi reaalide tõlkimiseks. Aga mida sellest kõigest järeldada saab? Selle töö alguses sai püsitatud kolm uurimisküsimust, millele me nüüd vastused pakume. Küsimused olid järgmised:

- 1) Kuidas tõlgitakse kultuurispetsiifilisi elemente hollandi keelest eesti keelde?

- 2) Mis on erinevate tõlkemeetodite eelised ja kuidas mõjutab tõlkimisviis tähendust?
- 3) Mis on lastekirjanduses esinevate reaali tõlkimise eripära?

Analüüsitud teostes olid reaali tõlgitud kasutades järgmiseid meetodeid: laen, sõnasõnaline tõlge, kalka, ekvivalent, neutralisatsioon, modulatsioon ja kirjeldav tõlge. Teatud reaalinäited võib paigutada rohkem kui ühe meetodi kategooriasse, seega võib reaali jaotus meetodite alla kohati olla tinglik ning vaieldav. Siin toodud näidetes on kasutatud nii kodustamise kui ka võõrapärastamise meetodit. Kodustamise meetodi alla kuuluvad ekvivalendi, neutralisatsiooni, kirjeldava tõlke ning ka modulatsiooni meetodi kasutamine. Nende meetodite juures on valitud sihtkultuuri nähtust kirjeldav sõna asendamaks probleemset lähtekultuuri elementi, mis võib lähtetekstiga võrreldes erineda spetsiifilisuse aste poolest. Võõrapärastelt mõjuvad meetodid on sõnasõnaline tõlge, laen ja kalka, kus on lähteteksti element jäetud võimalikult samaks. Neid meetodeid kasutati Annie M.G. Schmidti teoste tõlkimisel peamiselt pärisnimede puhul.

Tõlkemeetodi mõju tähendusele sõltub palju kontekstist. Siin toodud näidete puhul tuli esile, et kõige rohkem muudeti tähendust naljade ja sõnamängude tõlkimisel. See on ootuspärane, sest naljad ja sõnamängud on üks keerulisematest tõlkeprobleemidest, kuna neid ei saa pea kunagi otse sihtkeelde tõlkida. Vähemalt mitte nii, et ka sihtkeeles nali säiliks. „Katusejänese“ nalja puhul oli eesti lugeja vaatepunktist tegemist niivõrd võõra ja hollandi kultuuri ja ajaloo spetsiifilise naljaga, et seda ei saanudki tõlkida samas tähenduses, vaid tõlkija pidi valima: kas jätta nali üldse välja või asendada see omapoolt lisatud naljaga. Teised elemendid, mille puhul esines muutusi tähenduses, olid toiduga seotud reaali, nagu *hutsport* (20) ja *boerenkool* (10). Samuti tuli siin esile kultuuri ajaline aspekt – teatud reaali, mis eelmisel sajandil olid nii võõrad, et vajasisid kodustamist, on tänapäeval integreerunud teise kultuuri. Siinjuures on silmas peetud näidet (12) maapähkliivõidest (*pindakaas*), mida tõlgiti koorejuustuks.

Reaali tõlkimise eripärast lastekirjanduses rääkides on kõige silmatorkavam pärisnimede tõlkimine. Kuna lastekirjanduses esinevad nimed on sageli kirjeldava iseloomuga (nt Puditoos, Koolikass) ning lisatähendusi kandvad, siis kalduvad tõlkijad neid sõnasõnaliselt tõlkima, säilitades lähteteksti tähendust nii, et see on sihtteksti lugejale lihtsasti arusaadav. Teine koht, kus tuleb esile reaali tõlkimise spetsiifika lastekirjanduses on sõnastus. Selle all mõistetakse teatud väljendite muutmist ja ümbersõnastamist, sellepärast, et see ei sobi antud kultuurinormide ja -väärtustega kokku. Nagu näite (17) juures

sai mainitud võivad teatud hollandikeelsed väljendid otse eesti keelde tõlgituna vulgaarselt mõjuda. Sel juhul tuleb tõlkijal valida otsese tõlke asemel teine meetod elemendi tõlkimiseks. Täiskasvanute kirjanduses on tõlkijal ehk suurem kalduvus kasutada otsetõlget kui lastekirjanduse puhul. Nimelt tuleb lastekirjanduse puhul sisse Stolze (2003) käsitletud ideoloogiline ja moraalne küsimus – millist keelt võib kasutada ja milliseid väärtusi võib lastele õpetada? Samuti saab siin rääkida kultuuri ja keele vahelisest suhtest. Hollandi kultuuris on kõrgelt hinnatud väärtused nagu sõnavabadus ja tolerantsus, see esimene tuleb ehk hästi esile hollandi keelekasutuses. Näiteks on Hollandis tüüpiline kasutada sõna *rot-*(mäda) eesliitena, tähistamaks asju või nähtusi, mis on ebameeldivad (nt *rotduif* – „mäda tuvi“ ehk vastik tuvi).

Analüüsi eeldatavateks tulemusteks oli, et esineb mõningaid reaale, mille tõlkimine võib tekitada erinevusi tähenduses, aga eeldati, et suuri probleeme reaaside tõlkimisel ei esine. Tõepoolest oli üldjuhul tegemist konnotatiivsete muutustega, kus säilis sõnumi keskne tähendus. Vaid ühes kohas võiks rääkida tõlkeveast, kus tõlge oli tõeliselt ebaõnnestunud. See on näide (10), kus tõlgiti *boerenkool* lillkapsaks, kuigi tekstis oli selgunud, et tegemist on roheline köögiviljaga või täpsemalt rohelist köögivilja sisaldava roaga. Teiste näidete puhul ei olnud lisatähendused niivõrd olulisel kohal jutustuse kontekstist lähtudes, seega võib öelda, et enamasti läks paratamatult tõlkes osa reaali algsest tähendusest kaduma, aga üldplaanis ei avaldanud see olulist mõju lugeja lugemiskogemusele.

Teine eeldus, mis töö alguses sai tehtud, on see, et lastekirjanduse tõlkimisel kasutatakse vähem võõrapärastamise ning rohkem kodustamise meetodit. Ka see tuli analüüsist välja, sest tõlkimisel oli kõige rohkem kasutatud ekvivalenti, mis kuulub kodustava meetodi alla.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida erinevaid meetodeid, mille abil tõlgitakse reaale lastekirjanduses, keskendudes teksti muutustele semantilisest perspektiivist. Vaadeldi erinevaid reaali määratlusi ning tõlkimismeetodeid. Samuti arutleti lastekirjanduse tõlkimise erilisuse üle. Lõpuks analüüsiti reaalide tõlkimist nelja Annie M.G. Schmidt lasteraamatu põhjal („Jip ja Janneke“, „Viplala“, „Miisu“ ning „Pluk ja punane autokraana“).

Analüüsitud näidete puhul esines kõige rohkem kodustaval viisil tõlkimist, kõige enam ekvivalendi näol. Tõlkimisel näisid tõlkijad arvestavat reaali olulisusega antud jutustuse raames. Nimelt valiti kodustamise meetod, kui loo kontekstis ei olnud tähtis, mis toidu, riideeseme või muu nähtusega täpselt tegu oli. Analüüsis tuli hästi esile reaalide suhtelisus, nii ajalisel kui ka geograafilisel tasandil. Ajaline mõõde toob välja, et reaamid ei ole ajas püsivad, staatilised elemendid, vaid dünaamilised mõisted, millel on potentsiaal muutuda koduseks. See tähendab, et mõisted ja nähtused, mis on ajalooliselt teatud ühele kultuurile omased ja teisele võõrad, saavad ka teises kultuuris omaks muutuda. Üks näide võiks olla saun, mida tuntakse ka riikides nagu Holland, kus seda ajalooliselt ei eksisteerinud.

Hollandi ja eesti keelepaari vahelist tõlkimist võiks tulevikus edasi uurida, sest on veel palju huvitavaid aspekte, mis selles töös puudutamata jäid. Nii tasuks uurida, kui suur on tõlkija isiku mõju meetodivalikule ja tõlke väljakujunemisele. Juhul kui võimalik, annaks lisaväärtust intervjuu läbiviimine tõlkija endaga, et täpsemalt aru saada, miks ta teatud konkreetse sõna just nii tõlkis ning kuidas ta teatud otsuseid konkreetse tõlkeviisi valimiseks langetas. Samuti on väärt uurida illustratsioonide rolli tõlkimises. Näiteks leidis ka siin analüüsitud raamatutes illustratsioone, mis sisaldasid tõlgitavaid elemente. Nii oli raamatus „Pluk ja punane autokraana“ mitu pilti, kus oli alles jäetud hollandikeelne tekst – näiteks lillepoeauto peal „*Bloemen*“ (Lilled), puuotsast paistev silt „*Ik ben er niet*“ (Mind pole kohal) jne. Selle uurimine oleks põnev ja lisaväärtust andev, sest illustratsioonidel on just lastekirjanduses väga oluline koht. Viimaks oleks huvitav uurida reaalide tõlkimist hollandi ja eesti keelepaari vahel ka täiskasvanutele mõeldud kirjanduses, sest seal võib esineda n-ö keerulisemaid reaale, mida lastekirjanduses ei kohta.

Kirjandus

Aixéla , Javier Franco, 1997. Culture-specific items in translation. *In: Alvarez, Roman; Carmen-Africa Vidal, M (toim.). Translation, Power, Subversion.* Clevedon: Multilingual Matters, 52–78.

Aguilera, Elvira Cámara (2008). The translation of proper names in children's literature. *E-fabulations 2.*

Barthes, Roland 2002 [1974]. *S/Z.* London: Blackwell Publishing.

Blazyte, Diana; Liubiniene, Vilmante 2016. Culture-specific items (CSI) and their translation strategies in Martin Lindstrom's brand sense. *Studies about languages 29:* 42–57.

Delabastita, Dirk 1993. *There's a Double Tongue: An Investigation into the Translation of Shakespeare's Wordplay, With Special Reference to Hamlet.* Amsterdam: Rodopi, lk 33–39.

Gaska, Michal 2017. Het vreemde in vertaling: een policonfrontatieve analyse van realia in de vertaling van De donkere kamer van Damokles naar het Duits en Pools. *Studia Translorica 8:* 179–193. (Kummalisus tõlkes: Reaalide polükonfrontatiivne analüüs teose „The Darkroom of Damokles“ tõlkes saksa ja poola keelde.)

García de Toro, Cristina 2020. Translating children's literature: a summary of central issues and new research directions. *Sendebare Original Articles 31:* 461–478. DOI: <http://dx.doi.org/10.30827/sendebare.v31i0.13605>

Grit, Diederik 1997. De vertaling van realia. *Filter 4:* 42–48.

Fahim, Mansoor; Mazaheri, Zahra 2013. A comparative study of translation strategies applied in dealing with culture-specific items of romance novels before and after the Islamic revolution of Iran. *Journal of Advances in English Language Teaching 1(3):* 64–75.

Florin, Sider 1993. Realia in translation. *Translation as Social Action: Russian and Bulgarian perspectives.* London: Routledge, 122–128.

- Holmes, James S. 1988[1972]. Rebuilding the bridge at Bommel: notes on the limits of translatability. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi, 45–52.
- House, Juliane 2016. *Translation as Communication across Languages and Cultures*. Exeter: Swales & Willis Ltd.
- Lathey, Gillian 2016. *Translating Children's Literature*. London: Routledge.
- Leppihalme, Ritva 1997. *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation on Allusions*. Clevedon: Multilingual Matters.
- 2011. Realia. In: Gambier, Yves; Van Doorslaer, Luc (ed.) *Handbook of Translation Studies 2*: 126–130.
- Newmark, Peter 1981. *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- 1988. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.
- Nord, Christiane 2003. Proper names in translations for children: Alice in wonderland as a case in point. *Meta: Translators' Journal* 48: 182–196.
- Oittinen, Riitta 2000. *Translating for Children*. New York: Garland.
- Stolze, Radegundis 2003. Translating for children – World view or pedagogics? *Meta: Translators' Journal* 48: 208–221.
- Van Collie, Jan; McMartin, Jack (toim.) 2020. *Children's Literature in Translation*. Leuven: Leuven University Press.
- Van Haute, Luk 2019. Verre culturen en het vertalen van realia. In: D'hulst, Lieven; Van de Poel, Chris (toim.) *Alles verandert altijd. Perspectieven op literair vertalen*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 87–95. (Kauged kultuurid ja reaalide tõlkimine. In: Kõik muutub alati. Perspektiivid kirjanduslikule tõlkimisele.)
- Vinay, Jean-Paul; Darbelnet, Jean 1995. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Влахов, Сергей; Флорин, Сидер 1980. *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения.

Õigekeelsussõnaraamat (2018). *Parm*. <http://eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=parm> Külastatud: 17.05.2022

Materjalid

Schmidt, Annie M.G. 2012 [1970]. *Minoes*. Amsterdam: Querido.

— 2013 [1953]. *Jip en Janneke*. Amsterdam: Querido.

— 2015 [1957]. *Wiplala*. Amsterdam: Querido.

— 2021 [1971]. *Pluk van de Petteflet*. Amsterdam: Querido.

Schmidt, Anne M.G. 1998. *Miisu*. Tõlkinud: Marian Laving. Tallinn: Eesti Raamat

— 2000. *Pluk ja punane autokraana*. Tõlkinud: Vladimir Beekman. Tallinn: Eesti Raamat.

— 2001 [1969]. *Viplala*. Tõlkinud: Vladimir Beekman. Tallinn: Eesti Raamat

— 2002 [1996]. *Jip ja Janneke*. Tõlkinud: Marian Laving. Tallinn: Eesti Raamat.

Summary

Translation of realia in children's literature from Dutch to Estonian on the example of Annie Schmidt's works

This bachelor's thesis aims to describe and analyse realia or culture-specific items found in Dutch children's literature, when translated into Estonian. Realia are defined as words referring to objects and concepts carrying culture-specific meaning, which is inherent to one culture, but foreign to the other. The analysis of the realia is based on four books by Dutch writer Annie M.G. Schmidt and their translations: "Jip en Janneke", "Wiplala", "Pluk van de Petteflet" and "Minoes". The emphasis in this thesis is on what methods are used to translate realia in children's literature and how the chosen method affects the semiotic aspects of the message. In this research paper three research questions are raised:

- 1) How are realia translated from Dutch to Estonian?
- 2) What are the advantages of certain methods over others and how does the used method affect the meaning?
- 3) What makes translating realia in children's literature special?

First the concept of realia is discussed and classifications of different types of realia are introduced. In the second chapter we present various methods for translating realia. Regarding the methods we distinguish two general types of methods: global and local translation methods. The former includes foreignizing and domesticating, the latter falls into either of these categories and consists of more specific methods to translate elements on the sentence level. In the analysis the realia found in the source text are compared with their translations in the target text. After that the used translation method is determined and its effect on the meaning of the message is discussed.

The methods used in the analysed books are the following: borrowing, literal translation, calque, equivalent, neutralisation, modulation, descriptive translation and a combination of the former. The results showed that the dominating global method was domesticating. Overall, the changes in meaning were minimal considering the context of the story. An important conclusion drawn based on the results is the fact that realia are relative and dynamic phenomena. The interpretation of realia depends on the chosen language pair and at what point in time they are viewed.

LISA: Ülevaade reaalist

Jip ja Janneke				
Hollandi	Eesti	Sõnasõnaline tõlge	Tõlkemeetod	Kategooria
Sinterklaas (lk 23)	Sinterklaas (lisatud seletus)	–	Laen + kirjeldus/seletus (päris pikk, 19 lauset)	Tähtpäev, isikunimi
Poppejans (lk 186)	Nukutirts	–	Sõnasõnaline tõlge	Isikunimi
Paasbrood (lk 276)	Pühadesai	Lihavõttesai	Ekvivalent	Söök
Appelbol (lk 119)	Õunakompott	Õunapall 	Ekvivalent	Söök
Zwarte Piet (lk 116)	Must Peeter	Must Piet	Kalka	Isikunimi
En ze zingt erbij:”In spin de bocht gaat in, uit spuit de bocht gaat uit” (lk 170)	-	Ja ta laulab sealjuures: „Pööra sisse kurv läheb sisse, pritsi välja kurv läheb välja.“	Väljajätmine	Muusika

Viplala				
Hollandi	Eesti	Sõnasõnaline tõlge	Tõlkemeetod	Kategooria
Vlieg (lk 9)	Parm	Kärbes	Ekvivalent	Isikunimi
Wiplala (lk 11)	Viplala	–	Laen	Isikunimi
Hutspot (lk 18)	Pajapraad	Hutspot	Ekvivalent, neutraliseerimine	Söök
Hutspot gekookt met uien en klapstuk (lk 18)	Hautanud pajaprae sibulatega	Hutspoti keetnud sibulate ja rinnatükiga	Ekvivalent, väljajätmine (klapstuk on tõlkimata jäetud)	Söök
Boerenkool (lk 19)	Lillkapsas	Lehtkapsas 	Ekvivalent	Söök
Kabouter (lk 11)	Päkapikk	Ingl: „gnome“ või „leprechaun“	Ekvivalent	Folkloor
In het Paleis op de Dam (lk 67)	Dami väljakul, lossis	Damil asuvas lossis	Modulatsioon	Ametiasutus
Pindakaas (lk 78)	Koorejuustupurgi	Maapähklivõie (hol: „maapähkli-juust“)	Ekvivalent	Söök

Ontbijtkoek (lk 78)	Suure koogi	Hommikusöögikook	Neutraliseerimine	Söök
Huilden tranen met tuiten (lk 106)	Nutsid suure häälega	Nutsid kitseneva otsaga pisaraid	Kirjeldav tõlge (hollandi keeles viitab väljend sellele, et nutja reageerib üle)	Idioom

Miisu				
Hollandi	Eesti	Sõnasõnaline tõlge	Tõlkemeetod	Kategooria
Minoes (lk 15)	Miisu	–	Ekvivalent	Isikunimi
Jakkepoes (lk 17)	Rääbaskass	Öäk-kass	Ekvivalent	Isikunimi
Een slons en een del (lk 17)	Üks räpane kassiniru	Lohakas ja labane naine (ka tähenduses „hoor“)	Kirjeldav tõlge	Idioom
Gemeentepoes (lk 33)	Linnavalitsusekass	Omaavalitsusekass	Kalka	Isikunimi
Kerkpoes Eukemeentje (lk 34)	Kirikukass Eukemiinia	–	Kalka	Isikunimi
Schoolkat (lk 58)	Koolikass	–	Kalka	Isikunimi
Pompkat (lk 59)	Pumbakass	–	Kalka	Isikunimi
Schreeuwen ze moord en brand (lk 60)	Tõstavad (...) Lärmi kah, nagu oleks tulekahju lahti	Karjuvad tapmist ja tulekahju	Kirjeldav	Idioom
Ik weet verder niets. Mijn naam is <u>dakhaas</u> (lk 62)	Mina ei tea rohkem midagi. Ja ära küsi muudkui miks, miks. Seks, et kassi nimi oli Reks.	Mina ei tea rohkem midagi. Minu nimi on „katusejänes“.	Modulatsioon (nalja tõlkimine, eufemsism kassi jaoks, kui räägitakse kassist kui toidust. Vanasti söödi hollandis teatud paikades kasse, suure vaesuse ja toidupuuduse tõttu)	Idioom
Tante Moortje (lk 63)	Tädi Moori	–	Kalka	Isikunimi
Ellemeet (lk 69)	Küünarmõõt	–	Kalka	Isikunimi
Heb je 't ooit zo zout gegeten (lk 79)	Oled sa kunagi nii soolast hinda maksnud	Oled sa seda kunagi nii soolaselt süüdnud	Ekvivalent	Idioom
'T Was m'n eigen stomme rotschuld (lk 80)	See oli minu poolt nõme viga	See oli minu enda loll mädasüü	Ekvivalent (pehmendatud)	Idioom
Smoddertjes en smaddertjes (lk 82)	Pastasid ja sastasid	–	Ekvivalent	Idioom

Pluk ja punane autokraana				
Hollandi	Eesti	Sõnasõnaline tõlge	Tõlkemeetod	Kategooria
Petteflet (lk 7)	Petteflet	–	Laen	Fiktiivse objekti nimi
Mevrouw Helderder (lk 8)	Proua Puhtam	–	Kalka	Isikunimi
Flattekat (lk 10)	Majakass	Korterikass	Kalka	Isikunimi
Stampertjes (lk 10)	Stamperi-poisid	Tampijakesed	Laen + kirjeldus	Isikunimi
Duizeltje (lk 14)	Peapööriraja	–	Kalka	Isikunimi
Hou-maar-aan-stomerij (lk 18)	Ära-võta-maha-aurupuhastus	Jäta-aga-selga-aurupuhastus	Sõnasõnaline tõlge	Fiktiivse koha nimi
Langhors (lk 21)	Pikkhobu	–	Kalka	Isikunimi
Rotduif (lk 26)	Röövtuvi	„Mädatuvi“ närune tuvi	Ekvivalent	Idioom
Tumtummetjes (lk 37)	Karamelli	Kummikommid	Ekvivalent	Söök
Rotkat (lk 43)	Röövkass	„Mädakass“ närune kass	Ekvivalent	Idioom
Lispeltuut (lk 66)	Puditoos	„Soselev tüüt“ („tüüt“ kui häälightsus)	Ekvivalent	Isikunimi
Hasselerwaard (lk 94)	Põldmarjasalu	„Hasseli“-salu („Hassel“ kui nimi)	Kalka, Ekvivalent	Fiktiivse koha nimi
Klompen (lk 99)	Puukingad	–	Kirjeldav, neutralisatsioon	Riietus
Weerwolf (lk 100)	Tagasihunt	Libahunt	Sõnasõnaline tõlge	Folkloor
Kaatseballen (lk 129)	Lapuu	„Põrk-pallitamine“	Ekvivalent	Tava
Krullenvaar (lk 141)	Kräsukraak	Lokikurg	Ekvivalent	Isikunimi
Gekleurde Dameskrant (lk 145)	Gekleurde Dameskrant	–	Laen	Ajakirja nimi
En ze zongen: Lang zal die leven in de gloria! (lk 166)	Nad laulsid üheskoos: “Ta elagu, ta elagu!”	Ja nad laulsid: Kaua ta elagu hiilguses!	Ekvivalent	Muusika